

Børnevenlig retspleje – børns og fagpersoners perspektiver og erfaringer

Sammendrag

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder fastsætter rettigheder, som er af særlig relevans for børns rettigheder i forbindelse med retssager. De vigtigste er den menneskelige værdighed (artikel 1), forbuddet mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (artikel 4), retten til frihed og sikkerhed (artikel 6), respekt for privatliv og familieliv (artikel 7), beskyttelsen af personoplysninger (artikel 8), ikkeforskelsbehandling (artikel 21), børns rettigheder (artikel 24) og adgangen til effektive retsmidler (artikel 47).

Børns effektive deltagelse i retssager er afgørende for at forbedre retsvæsenets funktion. Europæiske og internationale menneskerettighedsinstrumenter anerkender betydningen af børns deltagelse. De forpligter medlemsstaterne i Den Europæiske Union (EU) til at sikre, at barnets tarv kommer i første række i enhver foranstaltning, der berører børnene. Alligevel giver behandlingen af børn i retssystemer i hele EU fortsat anledning til bekymring.

Europa-Kommissionen har støttet bestræbelser på at gøre retsplejen mere børnevenlig på forskellige måder. Den prioriterede børnevenlig retspleje på sin EU-dagsorden for børns rettigheder (2011-2014), der indeholdt forskellige forslag til at styrke relevante proceduremæssige garantier ved at udføre relevant

forskning om lovgivning og politik i EU-28 og støtte EU-medlemsstaterne i at forbedre beskyttelsen. Til opfølgning på rapporten fra 2015 fra Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) om børnevenlig retspleje udarbejdede Kommissionen et policy brief on children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 EU member states. Kommissionen forpligtede sig også til at offentliggøre Europarådets retningslinjer om børnevenlig retspleje fra 2010, der fremmer børns ret til at blive hørt, til at blive informeret, til at blive beskyttet og til ikkeforskelsbehandling samt princippet om barnets tarv.

I samarbejde med Europa-Kommissionen indsamlede og analyserede FRA data for at fastslå, i hvilket omfang disse rettigheder opfyldes i praksis. Dette skete på grundlag af interviews med fagpersoner og børn, der har været involveret i retssager. FRA's første rapport om sin undersøgelse i 2015 var centreret om fagpersoners perspektiv.

Dette sammendrag præsenterer de vigtigste resultater i den anden rapport. Denne rapport har fokus på børns perspektiver og indeholder deres synspunkter vedrørende faktorer, der hindrer deres fulde deltagelse, og bestræbelser, der kan bidrage til at overvinde sådanne barrierer. Ligesom den første rapport understreger den, at der stadig skal gøres en stor indsats, inden retsplejen i hele EU virkelig er børnevenlig.

Dataindsamling og -dækning

Europa-Kommissionen bemærkede i EU-dagsordenen for børns rettigheder, at en mangel på pålidelige og sammenlignelige data udgjorde en hindring for, at videnbaserede politikker kunne udvikles og gennemføres. For at afhjælpe dette gjorde Kommissionen og FRA status over det arbejde, der allerede var udført på området. I den koordinerede og systematiske dataindsamling indgik de indikatorer for børns rettigheder, som FRA havde udarbejdet i 2010 og videreudviklet i 2012 med hensyn til familieret. Indikatorerne følger den rettighedsbaserede model, der er udviklet af De Forenede Nationers Højkommissariat for Menneskerettigheder (OHCHR), og som skal måle:

- de ansvarliges forpligtelser (strukturelle indikatorer)
- indsætterne (procesindikatorer) for at opfylde disse standarder
- resultaterne (resultatindikatorer).

FRA udførte også interviewbaseret feltarbejde i 10 EU-medlemsstater, som var udvalgt til at afspejle forskellige retssystemer og forskellig praksis med hensyn til børns berøring med retssystemet: Bulgarien, Det Forenede Kongerige, Estland, Finland, Frankrig, Kroatien, Polen, Rumænien, Spanien og Tyskland.

Den første del af FRA's arbejde, der blev præsenteret i hovedrapporten og sammendraget, havde fokus på fagpersoners perspektiver. Rapporten *Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU member states* var baseret på svar fra 570 dommere, anklagere, advokater, retspersonale, psykologer, socialarbejdere og politifolk med

daglig kontakt til børn i forbindelse med straffe- og civilsager.

Den anden del er centreret om børns perspektiver. Den er baseret på svar fra 392 børn, der har været involveret i retssager som ofre, vidner eller parter, og har fokus på seksuelt misbrug, vold i hjemmet, omsorgssvigt og forældremyndigheds-sager. Undersøgelsen omfattede ikke børn, der var mistænkt eller tiltalt i straffesager.

Dette arbejde bidrager til kvalitative data til proces- og resultatindikatorer for 9 af de 10 undersøgte EU-medlemsstater. FRA's udtalelser om børnevenlig retspleje, der er beskrevet i dette sammendrag, er baseret på en kombineret analyse af interviewene med fagpersonerne og børnene.

Denne undersøgelse indgår i FRA's mere generelle arbejde med børns rettigheder, der er et tematisk kerneområde. Dette arbejde beskrives i FRA's flerårige rammeprogram og afspejles i udviklingen af indikatorer for børns rettigheder og indsamling af data om børn i særligt sårbare situationer — børn udsat for menneskehandel og adskilt fra deres pårørende, asylansøgende børn, kvinders erfaringer med vold i barndommen og vold mod børn med handicap. Det er også knyttet til FRA's arbejde vedrørende adgang til domstolsprøvelse og støtte til ofre.

Parallelt hermed indsamlede Europa-Kommissionen statistiske data og oplysninger fra alle EU-medlemsstater, når sådanne forelå, om børns involvering i administrative sager og civil- og straffesager. Dataene omfatter relevant lovgivning og relevante politikker i kraft siden 1. juni 2012. Et policy brief med en analyse af resultaterne blev offentliggjort i 2015, herunder anbefalinger til medlemsstaterne.

Vigtigste resultater og evidensbaseret rådgivning

Indførelsen af specifikke foranstaltninger til at gøre retssager mere »børnevenlige« letter børns adgang til domstolsprøvelse og deres aktive deltagelse i retssager og bidrager således til at undgå at begrænse eller krænke børns ret til at deltage i sådanne sager.

I deres svar understregede fagpersoner behovet for klare og ensartede standarder for alle involverede fagpersoner og en systematisk overvågning af gennemførelsen heraf. Undersøgelsen i forbindelse med børn støtter denne konklusion. Fra barnets perspektiv er fagpersoners optræden afgørende for at gøre retssager børnevenlige og for

at få barnet til at føle sig tilpas og trygt. Når børn føler, at fagpersoner behandler dem med respekt, er åbne og venlige, lytter til dem og tager deres synspunkter alvorligt, er der større sandsynlighed for, at de rapporterer, at de blev behandlet retfærdigt og i overensstemmelse med deres tarv. Fagpersoner, hvis optræden vurderes positivt af børn, anvender også med større sandsynlighed børnevenlige afhøringssteder og giver alderssvarende og børnevenlig information. Den betydning, der tillægges fagpersoners behandling af børn, understreger behovet for klare praktiske retningslinjer og uddannelse for alle fagpersoner, der er i kontakt med børn.

Interviewer: »Og hvad mener du, er det vigtigste at gøre for at sørge for børnevenlige forhold?«

Barn: »De personer, der gennemfører interviewene. Jeg mener, at de er de vigtigste – de skal være rolige og venlige. Det er det vigtigste.« (Polen, dreng på 16 år, offer, sag om vold i hjemmet)

Det er også meget vigtigt for børnene, at de deltager. Ligesom fagpersonerne understregede børnene, at de har brug for oplysninger og støtte under hele sagen og velgennemførte proceduremæssige garantier for at kunne deltage effektivt. Børn og fagpersoner gav også FRA konkrete forslag til, hvordan retssager kan gøres mere børnevenlige, og identificerede en række eksempler på lovende praksis – hvoraf nogle er præsenteret både i dette sammendrag og i hovedrapporterne.

FRA's udtalelse 1

EU-medlemsstaterne bør sikre, at retssystemerne er børnevenlige, og at børns rettigheder respekteres, uanset hvor og hvordan de er kommet i kontakt med retssystemet. Medlemsstaterne bør derfor overveje at se nærmere på deres retssystemer for at identificere politikker og praksis, der er til hinder for, at straffe- og civilsager er børnevenlige. I deres vurdering bør medlemsstaterne tage højde for relevante undersøgelser fra Europa-Kommissionen og FRA, herunder anbefalingerne i Kommissionens policy brief om børns involvering i administrative sager og civil- og straffesager. Medlemsstaterne bør derpå udarbejde en arbejdsplan under hensyntagen til andre medlemsstaters lovende praksis, der kan udveksles blandt nationale og regionale aktører og på EU-plan. Medlemsstaterne og i givet fald EU bør overveje at fremme kendskabet til børnevenlig retspleje blandt interessenter.

Ret til at blive hørt

Retten til at blive hørt og give udtryk for sine synspunkter er afgørende for en effektiv deltagelse i retssager. Det er en ret, der er garanteret børn af EU, Europarådet og FN.

Fastsættelse af proceduremæssige garantier for at sikre børns deltagelse

Selv om EU-lovgivningen giver specifikke rettigheder og garantier til børn, der bliver ofre for kriminalitet, og minimumsgarantier for børn, der har været vidne til visse former for kriminalitet, mangler der tilsvarende garantier for børn, der er involveret i civilsager. EU-retten fastsætter heller

ingen garantier for børn, der har været vidne til kriminalitet, som ikke er omfattet af temaspesific lovgivning – f.eks. vedrørende menneskehandel og seksuel udnyttelse. Forskellige internationale instrumenter, herunder Europarådets europæiske konvention om udøvelse af børns rettigheder, pålægger dog en række forpligtelser i sådanne tilfælde.

Proceduremæssige garantier for børneofre antager mange former. Eksempelvis omfatter menneskehandeldirektivet (2011/36/EU), direktivet om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi (2011/93/EU) og det senere direktiv om ofres rettigheder (2012/29/EU) følgende: Afhøringer af børneofre begrænses antalmæssigt, finder sted i specifikt indrettede lokaler og foretages af uddannede fagpersoner – hvis det er muligt af den samme person, visuel kontakt mellem børn og gerningsmænd undgås, børn behøver ikke at møde op i retten personligt og afhøres i stedet ved at afgive vidneforklaring gennem kommunikationsteknologi eller ved brug af videooptagelser af afhøringer af dem som bevis, retsmøder finder sted for lukkede døre, og børn ledsages af en advokat eller en voksen efter eget valg.

Både fagpersoner og børn anser sådanne proceduremæssige garantier for at være afgørende. Fagpersoner understreger, at disse mindsker presset på børn, gør det lettere for dem at deltage i retssager og bidrager til at undgå sekundær viktimering. Endvidere gav fagpersoner fra alle 10 undersøgte medlemsstater eksempler på, at en manglende gennemførelse af sådanne garantier indvirker meget negativt på både retssagerne og børnene selv. Børn er enige i, at garantier mindsker presset på dem, når de afgiver vidneforklaring, og hjælper dem til at deltage mere frit; garantier, der ikke gennemføres systematisk, kan være en vigtig kilde til frygt og ængstelse.

»De burde ikke torturere barnet ved at skulle fortælle historien så mange gange ... meget pinefuldt ... men blot fortælle den én gang, tror jeg, for eksempel ... direkte til psykologen, som kan fortælle den til en efterforsker, til en eller anden, og de burde så give alle vidneudsagn til dommeren, og barnet burde ikke indkaldes igen, og i værste tilfælde [bør barnet fortælle den til] dommeren ... men ikke i retten.« (Bulgarien, pige på 14 år, offer, sag om seksuelt misbrug)

Helt konkret vil børn helst afgive vidneforklaring, uden at de sagsøgte eller deres familier eller venner er til stede, eller, hvis dette ikke er muligt, ved hjælp af skærme for at undgå visuel kontakt. De føler sig pressede, når de skal afgive vidneforklaring mere end én gang, foran mange mennesker og i ikke-børnevenlige omgivelser. Børn foretrækker generelt, at der er så få personer som muligt til stede under afhøringer, og vil gerne informeres om de

tilstedeværende personers roller i forbindelse med afhøringen. Nogle børn, der har været involveret i straffesager, tillægger det stor betydning at kunne træffe en kvalificeret beslutning om de tilgængelige proceduremæssige garantier under hensyntagen til de mulige konsekvenser af at vælge nogle foranstaltninger frem for andre. De værdsætter også at kunne vælge kønnet på de fagpersoner, der foretager afhøringerne, eller om og hvornår en tillidsperson skal ledsage dem – og foretrækker undertiden at være alene med de fagpersoner, der foretager afhøringer.

»Jeg ville foretrække at gøre det [blive udspurgt] bag skærmen, da det er bedre at tale sammen ansigt-til-ansigt end over en [video]forbindelse ... Vi snakkede om det, og jeg stillede spørgsmål som »hvem kan se mig, hvis jeg er bag skærmen?«, og de sagde, at kun nævningene og dommeren og de personer, der stillede mig spørgsmålene, kunne se mig. I stedet for at vælge videoforbindelsen besluttede jeg derfor at gøre dette.« (Det Forenede Kongerige, pige på 17 år, offer, sag om seksuelt misbrug)

Lovgivningen i de fleste medlemsstater fastsætter faktisk proceduremæssige garantier for straffesager, f.eks. den fysiske tilpasning af de lokaler, som afhøringerne finder sted i, og kontrolleret kontakt med andre parter, navnlig den sagsøgte. Generelt synes strafferetlige bestemmelser at være mere detaljerede end civilretlige bestemmelser med hensyn til den myndighed, der er ansvarlig for at afhøre barnet, de omgivelser, hvori barnet afhøres, og omfanget af oplysninger, som gives til barnet. Civilretlige bestemmelser er mere fragmenterede: Afhængigt af sags-typen kan høringen af barnet være enten obligatorisk, frivillig eller slet ikke reguleret. Mægling angives ofte som et alternativ til civilsager.

Fagpersoner anbefaler, at der anvendes proceduremæssige garantier i forbindelse med alle børn på samme måde i både straffe- og civilsager. Ligeledes klager børn, der er involveret i både straffe- og civilsager – f.eks. i forældremyndighedssager i tilknytning til sager om vold i hjemmet – over, at proceduremæssige garantier, der er tilgængelige i straffesager, ikke er tilgængelige i civilsager. Dette omfatter f.eks. muligheden for at undgå enhver kontakt med de sagsøgte, som kan være deres forældre.

FRA's udtalelse 2

EU-medlemsstaterne bør sørge for, at proceduremæssige garantier sikrer børns deltagelse i retssager og effektivt beskytter deres ret til at blive hørt. Dette omfatter en afhjælpning af mangler inden for de strafferetlige rammer i de lande, der mangler garantier, navnlig for børnevidner. Tilsvarende garantier som dem, der findes i forbindelse med straffesager, bør indføres i forbindelse med civilsager – med særlig opmærksomhed på børn, der er involveret i flere sager, f.eks. i forældremyndighedssager i tilknytning til sager om vold i hjemmet. Endvidere bør medlemsstaterne overveje oftere at anvende mægling i en form, der er tilpasset børn.

FRA's udtalelse 3

EU-medlemsstaterne bør videooptage afhøringer – herunder forberedende retsmøder – og sikre, at optagelserne er juridisk gyldige beviser for at undgå en unødvendig gentagelse, herunder under retssagen. Medlemsstaterne bør anvende videooptagelse som normal praksis i straffesager og som en mulighed i civilsager. Politistationer, retsbygninger og andre afhøringssteder bør indrettes med fungerende optageteknologi, og fagpersoner bør uddannes i brugen heraf.

FRA's udtalelse 4

EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle involverede aktører tager behørigt hensyn til barnets tarv ved afgørelsen af, hvem der bør være til stede under afhøringer. Fagpersoner bør høre børn om, hvorvidt der bør være nogen til stede under afhøringerne, og i givet fald hvornår og hvem. Dette omfatter tilstedeværelsen af støttepersoner, f.eks. socialarbejdere, og voksne tillidspersoner, f.eks. forældre, plejeforældre og omsorgspersoner.

Barnets modenhed

Vurdering af modenhed

Et barns modenhed er afgørende for, hvordan han eller hun skal deltage i retssager. Interviewede fagpersoner anfører, at modenhedsvurderinger i de fleste tilfælde er baseret på de enkelte dommers opfattelser eller fastsættes på grundlag af aldersgruppe, uden et klart sæt kriterier. Metoder såsom vurderingen af »Gillick«-kompetencen i Det

Forenede Kongerige anvendes ikke konsekvent på tværs af landene. Endvidere undervurderer mange fagpersoner børnenes viden og forståelsesevne, fordi de mangler viden om og kendskab til børnespecifik adfærd.

FRA's udtalelse 5

For at sikre, at retten til at blive hørt ikke er underlagt aldersgrænser eller andre vilkårlige begrænsninger, enten i lovgivningen eller i praksis, bør EU-medlemsstaterne i deres lovgivning indføre klare kriterier for fastsættelse af et barns modenhed og indføre metoder til at vurdere et barns modenhed. Dette kunne bidrage til at fastsætte mere objektivt, hvordan børn bedst deltager i retssager.

Tilstrækkelig hensyntagen til modenhed

Retten til at blive hørt er en valgmulighed, ikke en forpligtelse, og børn peger på, at de bør have indflydelse på, hvordan de høres. Fagpersoner bør anerkende, at børn har klare holdninger og kommer med mange forslag til, hvordan retssager efter deres opfattelse kunne være mere børnevenlige. F.eks. foreslår børn, at der tages hensyn til, at de ikke nødvendigvis kommunikerer på samme måde som voksne, navnlig når de er yngre.

Hvis børn vælger at deltage i retssager, bør der gøres mere for at gøre det lettere for dem at deltage. Foranstaltningerne bør være baseret på en individuel vurdering af barnet og tilpasses på grundlag af deres alder, modenhed, forståelsesniveau og eventuelle kommunikationsvanskeligheder samt omstændighederne i det konkrete tilfælde.

»[D]ommeren var meget venlig og forklarede igen, at jeg ikke havde noget at være bange for, at hun ikke spiste mennesker – hun talte igen på en venlig og spøgefuldst måde, og sagde også, at når jeg følte behov for at holde pause under afhøringen, kunne jeg afbryde dem, og at vi ville fortsætte, hvis jeg var indstillet på det, eller slutte, hvis jeg ikke ønskede at fortsætte.« (Bulgarien, pige på 16 år, offer, part, forældremyndighedssag)

De interviewede børn anfører, at en åben, opmærksom, respektfuld og venlig tilgang er afgørende for at få dem til bedre at kommunikere deres ønsker og følelser.

FRA's udtalelse 6

For at lette børns deltagelse bør EU-medlemsstaterne gøre individuelle vurderingsprocedurer obligatoriske og sikre klare retningslinjer for, hvordan uddannede fagpersoner foretager individuelle vurderinger på en måde, der er særligt tilpasset børns behov og alderssvarende. Det kan kræve særlige foranstaltninger at hjælpe børn i særligt sårbare situationer med at give udtryk for deres synspunkter, herunder adgang til tolke-/oversættelsestjenester.

Tilvejebringelse af regler og retningslinjer for, hvordan børn skal afhøres, til fagpersoner

Både fagpersoner og børn anfører, at det ikke er normal praksis at anvende børnevenlig kommunikation. Endvidere mangler der ofte regler og retningslinjer, som udtrykkeligt foreskriver, hvordan fagpersoner bør foretage afhøringer, navnlig i civilsager. I næsten alle medlemsstater afhænger praksis for afhøringer, i både straffe- og civilsager, og i hvor høj grad kommunikationen er tilpasset børnenes behov derfor af de enkelte fagpersoners færdigheder. Der er også forskelle afhængigt af retten og regionen. Interviewede fagpersoner anfører, at fagpersoner, navnlig politifolk og dommere, generelt mangler specialisering inden for afhøring af børn.

Når der findes mere standardiserede og detaljerede regler eller retningslinjer – f.eks. de retningslinjer, der anvendes i Finland eller Det Forenede Kongerige – er børns ret til at blive hørt bedre beskyttet. Fagpersoner bemærker, at antallet af afhøringer falder, og at fagpersoners optræden bliver mere børnevenlig – hvilket får børnene til at føle sig mere trygge og derfor i stand til at deltage mere effektivt.

FRA's udtalelse 7

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at fagpersoner får klare retningslinjer og detaljerede regler for, hvordan børn skal afhøres. Dette har til formål at sikre, at de anvender de proceduremæssige garantier, der kræves i henhold til national ret og EU-ret, korrekt, og at de anvender en ensartet, børnevenlig tilgang til afhøringer i straffe- og civilsager. Disse bør gå hånd i hånd med en standardisering af procedurer og koordinering blandt forskellige aktører og faggrupper med henblik på at harmonisere afhøringerne. Udveksling af retningslinjer og lovende praksis i og mellem EU-medlemsstaterne kunne bidrage til at forbedre procedurerne.

Indførelse af specialdomstole, -paneler eller -dommere for børn

Ikke alle medlemsstater har straffe- eller civildomstole, afdelinger eller paneler eller dommere, der er specialiseret i at arbejde med børn. Det er mere sandsynligt, at sådanne specialiserede enheder eller dommere anvender specialiserede fagpersoner med uddannelse inden for børnepsykologi og børns udvikling, specialiserede teknikker til afhøring af børn og mandater i relation til børn og retspleje. Sådanne domstole har også med større sandsynlighed børnevenlige lokaler og informationsmaterialer samt beskyttelsesværktøjer – herunder kommunikationsteknologi, f.eks. videoforbindelser.

FRA's udtalelse 8

EU-medlemsstaterne bør overveje at oprette specialdomstole for børn eller specialafdelinger/paneler inden for almindelige domstole med ekspertise inden for børns rettigheder og børnevenlig retspleje. Dette ville bidrage til at sikre, at sager, der involverer børn, behandles i børnevenlige omgivelser. Der bør også udvikles specialiserede enheder af fagpersoner, der arbejder med børn, herunder inden for politiet, domstolene og de juridiske erhverv.

Brug af børnevenlige lokaler til afhøring af børn

I henhold til afledt EU-ret skal børneofre i straffesager afhøres i lokaler, der er indrettet til eller tilpasset dette formål. Børnevenlige lokaler – rum, hvor børn med sandsynlighed føler sig tilpasse og trygge – er imidlertid ikke tilgængelige som normal praksis. De anvendes oftere i forbindelse med afhøringer i straffesager end i civilsager – men selv i straffesager møder børn ofte formodede lovovertrædere i gange eller ventesale. Hvis børn afhøres i normale kontorer eller i retten, er lokalerne sjældent specifikt indrettet til afhøring af børn, og det er overladt til den respektive specialist at skabe mere børnevenlige omgivelser.

En række lande har gjort en indsats for at stille børnevenlige afhøringslokaler til rådighed i straffesager, herunder ved at indrette politistationer med børnevenlige afhøringslokaler – som normalt indeholder legetøj, videooptagere til at optage afhøringer til senere brug i retten og andre værktøjer til indhentning af vidneudsagn. Både interviewede fagpersoner og børn vurderede specifikt tilpassede lokaler meget positivt.

Selv om tilgængeligheden varierer, har Polen og Bulgarien udviklet børnevenlige »blå rum«, som også indeholder et observationsområde bag et tovejs-spejl til dommere og andre relevante personer. De interviewede henviste også til »børnehuse« i Island og Norge, som tilbyder en integreret, tværgående og tværfaglig indsats for børneofre og -vidner på ét sted, der bevidst er placeret væk fra retterne. Sådanne børnehuse anvendes også i Danmark, Kroatien og Sverige og blev for nyligt indført i Cypern og er ved at blive udviklet i England (Det Forenede Kongerige), Estland og Spanien.

Børn finder generelt retternes indretning intimiderende og skræmmende og forbinder dem med kriminalitet. De foretrækker derfor, at afhøringerne foretages uden for retsmiljøet eller i afhøringslokaler hos retten med børnevenlige omgivelser og ikke i retten eller i ikkebørnevenlige omgivelser – forudsat at de også finder fagpersonernes tilgang børnevenlig.

På tværs af forskellige EU-medlemsstater har børn, der er involveret i både civil- og straffesager, ensartede opfattelser af, hvad børnevenlige omgivelser bør omfatte: De bør ligge uden for retsmiljøet, være malet i klare farver, have børnevenlige dekorationer – f.eks. malerier og tegninger lavet af andre børn – og indeholde planter eller blomster. Ligesom de interviewede fagpersoner anfører børn endvidere, at der bør være legetøj eller spil til forskellige aldersgrupper.

»Efter min mening skal [retslokalet] ikke være så sort og hvidt, da – jeg ved ikke, hvordan jeg skal beskrive det – det var rædselsfuldt. Katastrofalt! Måske skulle de tilføje nogle farver, for eksempel grønt, så det bliver en lille smule mere lyst og venligt. Da jeg kom ind, lignede de alle spøgelse. Jeg undrede mig over, hvor jeg kom hen, de kiggede alle bare på mig, og så kom dommeren ind, og han var også i sort og hvidt og med et sort slips ... stolene var hvide, sorte, hvide, sorte, sorte, hvide, hvide, sorte ...« (Kroatien, dreng på 15 år, vidne, sag om vold i hjemmet)

FRA's udtalelse 9

EU-medlemsstaterne bør sikre, at afhøringer foretages i børnevenlige lokaler, helst uden for retsmiljøet, da disse fremmer børns effektive deltagelse og bidrager til at sikre respekten for deres rettigheder. Lokalerne bør afspejle børnenes forslag og være malet i klare farver og have børnevenlige dekorationer, f.eks. malerier lavet af andre børn, planter og forskelligt legetøj og forskellige spil, der passer til forskellige aldersgrupper.

FRA's udtalelse 10

EU-medlemsstaterne bør søge systematisk at etablere børnevenlige, særskilte afhøringslokaler og ventesale, som forskellige tjenester kan anvende, herunder i landdistrikter. Børnevenlige afhøringslokaler bør stilles til rådighed i både straffe- og civilsager for at gøre det muligt for børn frit og fuldt ud at gøre brug af deres ret til at blive hørt et sted, hvor de føler sig tilpasse og trygge. Da den vigtigste faktor for børnene er fagpersonernes optræden, skal anvendelsen af sådanne lokaler gå hånd i hånd med afhøringer, der foretages af uddannede fagpersoner.

Adgang til fri proces, herunder gratis og let adgang til juridisk repræsentation

EU-lovgivningen på det strafferetlige område giver børneofre ret til juridisk rådgivning eller juridisk repræsentation, som skal være gratis, hvis ofret har utilstrækkelige økonomiske midler. Børneofre bør også have en særlig repræsentant, hvis indehaverne af forældremyndigheden er udelukket fra at repræsentere barnet.

Ifølge FN's retningslinjer for adgang til retshjælp i strafferetssystemer fra 2012 bør børn altid være undtaget fra transgvurderinger. Den nationale lovgivning i 6 af de 10 undersøgte lande giver børnevidner ret til retshjælp, mens børneofre har denne ret i alle stater undtagen Det Forenede Kongerige som følge af landets common law-system. 5 af landene i undersøgelsen kræver imidlertid transgvurdering. Endvidere anfører respondenter fra alle lande, at der mangler juridisk repræsentation for børn i civilretlige sager, da børnene skal have en vis alder for at blive anset for at have retsevne. I familieretlige sager har forældrene ofte en advokat, men ikke barnet selv. I 5 af de undersøgte lande kan der imidlertid udpeges juridiske rådgivere eller værger til at repræsentere barnets interesser.

Fagpersoner rejste en række spørgsmål vedrørende adgangen til retshjælp, herunder manglende retningslinjer for, hvordan der kan anmodes om gratis retshjælp, uddannelse og tilgængelighed af specialiserede børneadvokater samt rettidig og systematisk udpegelse af juridiske repræsentanter. Der findes imidlertid lovende praksis i flere lande. I Frankrig er der f.eks. oprettet kontaktpunkter i en række byer, hvor børn kan få adgang til specialiserede advokater for at få oplysninger om deres rettigheder, rådgivning og støtte i civil- eller straffesager.

For alle typer af sager anfører de interviewede børn sjældent, at de har modtaget juridisk bistand. Resultaterne viser, at ydelsen af juridisk bistand ikke er institutionaliseret i de fleste af landene. Nogle børn anser ikke advokater eller juridiske rådgivere som en kilde til støtte, da de mener, at de ikke informerer dem om sagen og deres roller og ansvar. Nogle børn, der har været involveret i forældremyndighedssager, anfører, at de har fået bistand fra deres forældres juridiske repræsentation i stedet for at have deres egen advokat. I mange tilfælde ser disse børn negativt på den støtte, der er ydet, da de mener, at disse fagpersoner prioriterer deres forældres interesser højere end deres egne følelser og ønsker.

FRA's udtalelse 11

EU-medlemsstaterne bør uden videre yde alle børn retshjælp, herunder gratis adgang til juridisk repræsentation under hele sagen. Endvidere bør alle medlemsstater sikre, at ydelsen af retshjælp institutionaliseres, og at alle børn og deres forældre eller værger får en klar vejledning i, hvordan de kan få adgang til retshjælp. Specialiserede børneadvokater bør være tilgængelige til at repræsentere børnene i både civil- og straffesager. Bureaukratiske barrierer, f.eks. langsommelige procedurer eller økonomisk transgvurdering, bør identificeres og undgås.

Nedbringelse af sagsbehandlingstiden

7 af de 10 undersøgte EU-medlemsstater har specifik lovgivning for at forhindre unødvendige forsinkelser i sager på det strafferetlige område, der involverer børn. Nogle begrænser retssagernes varighed, mens andre pålægger, at en hurtig behandling skal være en prioritet i sådanne sager. Ligeledes fastsætter EU-lovgivningen eksempelvis, at afhøringer af børneofre skal finde sted uden unødigt ophold. I civilsager har imidlertid kun 3 lande fremskynkede procedurer i sager, der involverer børn, og kun i meget specifikke sager.

Den retslige proces er angiveligt langsommelig i alle medlemsstater, både på grund af forsinkelser mellem afhøringer i forskellige proceduremæssige faser og antallet af afhøringer. Fagpersoner bemærker, at et formelt og uformelt tværfagligt samarbejde bidrager til at nedbringe antallet af afhøringer og sagsbehandlingstiden.

Børn nævner hyppigt langsommelige procedurer – både i straffe- og civilsager – og anfører, at disse påvirker deres dagligdag negativt. De kritiserer forsinkelsen mellem afhøringer i forskellige proceduremæssige faser, de mange – ofte

gentagne — afhøringer, hvor de møder mange fagpersoner, og selve retssystemets karakter. De foreslår, at de kun skal afgive forklaringer én gang, og at børnesager prioriteres. Mange børn har også bemærket, at selve afhøringerne er meget lange, ofte til dels på grund af lang ventetid inden afgivelsen af vidneudsagn. Ligeledes taler nogle børn, der har været involveret i civilsager, kritisk om de lange vurderinger i forbindelse med afhøringer foretaget af sociale fagpersoner, navnlig i sager i relation til forældremyndighed.

»Der var tre personer, og jeg blev kun stillet ét spørgsmål: »Kan du lide at være dér, altså det center, hvor du er nu?«, og jeg svarede: »Ja, jeg har det ok nu, jeg har det ok.« Men jeg blev på ingen måde spurgt, om jeg ønskede at blive adopteret af nogen eller at flytte et andet sted hen, end hvor jeg boede ... Det var ikke ok, fordi jeg blev stillet et simpelt spørgsmål, og det var, som om man bandede mig langt væk, jeg mener et simpelt spørgsmål og ... Jeg var der i to minutter, det var alt ... Jeg ved også, at et barn burde være der i mere end to minutter.« (Rumænien, dreng på 17 år, part, sag vedrørende institutionsanbringelse)

I modsætning hertil klager børn, der er involveret i sager vedrørende institutionsanbringelse, over, at afhøringerne er så korte, at de ikke har mulighed for at give udtryk for deres ønsker og følelser med hensyn til vigtige livsbeslutninger, der påvirker deres fremtid.

FRA's udtalelse 12

EU-medlemsstaterne bør sikre, at varigheden af straffe- og civilsager er i overensstemmelse med barnets tarv ved at indføre effektive garantier for at undgå unødvendige forsinkelser og unødvendigt mange afhøringer af børn. Klare regler bør begrænse det samlede antal afhøringer af børn i både civil- og straffesager. Medlemsstaterne bør tilskynde til et stærkere samarbejde mellem fagpersoner fra forskellige faggrene for at nedbringe antallet af afhøringer. Videoptagelser af afhøringer bør blive normal praksis for at nedbringe antallet af afhøringer.

FRA's udtalelse 13

EU-medlemsstaterne bør sikre, at varigheden af selve afhøringerne i både straffe- og civilsager er i overensstemmelse med barnets tarv. Fagpersoner bør sikre, at der foreligger hensigtsmæssige aftaler med retterne for at undgå unødvendig lang ventetid, og at uddannede fagpersoner, der er lydhøre over for børns behov, er tilgængelige. Fagpersoner bør også sikre, at der er afsat tilstrækkelig tid til, at børn kan deltage fuldt ud i procedurerne, dvs. at de har mulighed for at give udtryk for deres ønsker og følelser.

Ret til information

FRA's undersøgelse viser, at de fleste medlemsstater mangler klare krav og regler og etableret praksis, og at det derfor overlades til dem, der giver oplysningerne, at vurdere, hvornår, om hvad og hvordan børn skal informeres. Navnlig i civilsager har de fleste EU-medlemsstater kun ret almen lovgivning om forpligtelsen til at informere, som gælder for både børn og voksne, og børn og fagpersoner anførte meget færre eksempler på informationspraksis i civilsager end i straffesager.

Den afledte EU-ret fastsætter en ret til information i sager vedrørende ofre for kriminalitet. I henhold til direktivet om ofres rettigheder skal børneofre og indehavere af forældremyndigheden eller andre juridiske repræsentanter holdes underrettet om alle foranstaltninger eller rettigheder, der specifikt fokuserer på barnet. Direktivet fastsætter bestemmelser om ofres generelle ret til information i forskellige faser af procedurerne og om specifikke spørgsmål.

Obligatoriske procedurer for hvordan børn skal informeres: hvornår, om hvad og af hvem

På både det strafferetlige og det civilretlige område finder fagpersoner i de fleste tilfælde, at de nationale rammer er for generelle. De mangler oplysninger om, hvor, hvornår, om hvad, af hvem og hvordan børn skal informeres. Det varierer således, hvilke oplysninger der gives, hvilket resulterer i, at mange børn ikke får fyldestgørende oplysninger.

Tilvejebringelsen af oplysninger er angiveligt et svagt element både under og efter sagen, og navnlig om retsafgørelser. Kun to af de undersøgte lande kræver, at børn får oplysninger på en børnevenlig måde om dommen og konsekvenserne af de straffesager, de er involveret i. Forpligtelsen til at give børn, der er involveret i civilsager, oplysninger er endnu mindre fremherskende. I hovedparten af tilfældene bliver børn som følge af deres manglende retsevne informeret af deres forældre eller juridiske repræsentanter.

Børn fortæller, at når der gives oplysninger, er dette en afgørende hjælp til, at de kan forstå sagen. De klager ofte over, at de ikke får opdateringer og oplysninger om udviklingen i deres sager under proceduren — f.eks. om de tiltaltes opholdssted i straffesager eller tilstedeværelsen af forældre eller slægtninge i civilsager. Børn forslår, at oplysninger gives tilstrækkeligt tidligt til, at de kan forberede sig på afhøringer, og efterfølgende konsekvent under hele sagen med jævne mellemrum. De vil også gerne modtage oplysninger om mulige ventetider inden

afhøringerne, sagsbehandlingstider samt afgørelsen og konsekvenserne heraf inden for en rimelig frist.

»Jeg mener, det er vigtigt at give et barn oplysninger, så det kan forstå. Hvad formålet med stedet er: For at barnet kan føle sig mere tryk ved at tage derhen. Så det ved, hvor det skal hen og hvorfor.« (Frankrig, pige på 17 år, part, sag i relation til børnebeskyttelse (utilstrækkeligt forældreskab))

Børn anbefaler endvidere, at fagpersoner giver retningslinjer for deres optræden under afhøringer og feedback efterfølgende, så børnene er klar over, hvordan de klarede sig i retten, og hvordan deres vidneudsagn påvirker processen.

Tilgængelighed af børnevenlig information

EU-lovgivningen forpligter medlemsstaterne til at sikre, at kommunikationen med ofre for kriminalitet, herunder børn, foregår på et enkelt og letforståeligt sprog, mundtligt eller skriftligt. En række lande har udviklet børnevenligt materiale, som forklarer retsprocessen, børns rettigheder samt, hvad børn vil opleve i retten. Der findes mere informationsmateriale for børneofre og -vidner i straffesager end for børn, der er involveret i civilsager. Undertiden gives det materiale, der anvendes til at informere voksne, blot til børn uden at blive tilpasset deres sprog- og forståelsesniveau.

I Det Forenede Kongerige (England, Skotland og Wales) er der offentliggjort en række forskellige foldere om både civil- og straffesager for forskellige aldersgrupper. Foldere til mindre børn indeholder mange billeder og anvender gåder og spil til at vække deres interesse, mens foldere til ældre børn anvender færre og mere realistiske billeder eller diagrammer og indeholder mere detaljerede oplysninger. Sådant materiale er imidlertid ofte kun tilgængeligt gennem individuelle organisationer eller ikke-statslige organisationer (NGO'er) og ikke systematisk tilgængeligt i hele landet. Selv når generelt børnevenligt informationsmateriale er tilgængeligt, anvender meddelelser eller indkaldelsesbreve ofte juridisk terminologi og indeholder ikke børnevenligt sprog eller er stilet direkte til forældre.

Børn anfører sjældent, at de har fået børnevenligt materiale, men anbefaler på tværs af landene, at sådant materiale anvendes. Fra deres perspektiv er det imidlertid vigtigere at supplere det skriftlige materiale med en mundtlig forklaring fra en voksen tillidsperson for at sikre, at de forstår det korrekt. Børn i flere lande var særdeles kritiske med hensyn til indkaldelsesbreve, som normalt afleveres af politiet. Børn fortæller, at når disse bliver afleveret

uden forklaring af uniformerede politifolk i tjenestebiler, bliver de bange og føler sig som tiltalte og ikke som ofre eller vidner.

FRA's udtalelse 14

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at lovbestemmelser garanterer alle børns ret til information, således at den anvendes konsekvent i alle faser og typer af sager. Disse bør klart afgrænse, af hvem, hvor, hvornår, hvordan og om hvad børn skal informeres. De bør fastsætte, hvilken myndighed der er ansvarlig for at informere børn, øge psykologers og relevante sociale fagpersoners rolle med hensyn til at informere dem og udvide omfanget af oplysninger til børn til alle faser af sagen ved hjælp af forskellige formater.

FRA's udtalelse 15

EU-medlemsstaterne bør sikre, at fagpersoner undgår at give for mange detaljer om baggrunden for en sag, men samtidig er tilstrækkelig tydelig med hensyn til indholdet. Vigtige oplysninger bør gentages under hele sagen. Foruden oplysninger om procedurer og rettigheder bør oplysningerne omfatte adfærdsmæssige retningslinjer og information om, hvordan børns vidneudsagn påvirker sagen. Retsafgørelser og deres konsekvenser bør forklares for børnene inden for en rimelig frist. Oplysninger efter retsforløbet bør omfatte en klar henvisning til børnenes rettigheder, sagens udfald og de valgmuligheder, de og deres familier har, herunder appelrettigheder og efterbehandlingstjenester.

Manglen på en systematisk, standardiseret tilvejebringelse af børnevenlig information og tilpassede informationstjenester gør det vanskeligere for børnene fuldt ud at forstå procedurerne, deres rettigheder og konsekvenserne af deres vidneudsagn. Dette hindrer dem i at træffe kvalificerede beslutninger og deltage fuldt ud.

Interviewer: »Hvordan informerer man bedst et barn?«

Barn: »Det afhænger af alderen. Man kan forklare det til 6-7-årige med billeder, fotos, [specielle] tekster ... Jeg ville gerne have haft noget i den stil. Når du er lille, kan du lege. Man kunne gennemspille mødet med dommeren, inden man møder ham. Hjælpe dem med at forstå med deres egne ord, ord, som ikke er de voksnes ord. Det ville være godt, hvis barnet ikke først får noget at vide tre dage før. Jeg tror, det skal være mindst en måned før.« (Frankrig, pige på 17 år, part, sag i relation til børnebeskyttelse (utilstrækkeligt forældreskab))

FRA's udtalelse 16

EU-medlemsstaterne bør sikre, at der findes lovkrav om at informere børn på en børnevenlig måde inden, under og efter afhøringer. Disse oplysninger bør omfatte både indhold og format, tilpasset børnenes alder og modenhed. Børnevenlig information bør være tilgængelig i mundtlige og skriftlige formater under hele sagen. Alle oplysninger, der gives til børn, bør være tilpasset deres forståelsesniveau, alder og modenhed og tage hensyn til deres specifikke behov. Medlemsstaterne bør fastsætte klare regler og retningslinjer for at indarbejde gennemførelsen af denne ret i både straffe- og civilsager for at sikre tilgængeligheden af relevant information om børnenes sager og deres rettigheder i et standardiseret og koordineret format.

FRA's udtalelse 17

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at skriftligt materiale, der forklarer barnets rettigheder, den retslige proces og de forskellige fagpersoners roller, udvikles systematisk, tilpasses børnenes behov og formidles i alle medlemsstater. Der bør anvendes forskellige kanaler og formater, herunder brochurer og foldere, der er tilgængelige online og i trykt form, og audiovisuelt materiale – f.eks. film eller tv-shows. Juridisk dokumentation, f.eks. indkaldelsesbreve eller retlige meddelelser til et barn, bør også være børnevenlig med hensyn til indhold og format. Som børn anbefaler, bør materialet navnlig være ledsaget af en mundtlig forklaring fra en voksen, ideelt set en fagperson med relevant baggrund og viden. Eksisterende børnevenligt materiale bør udveksles og anvendes i vide kredse, herunder det materiale, der er udarbejdet af internationale institutioner såsom Europarådet.

Tilgængelighed af støttetjenester med henblik på at give børn og forældre tilstrækkelige oplysninger

Menneskehandelsdirektivet og direktivet om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi henviser begge til behovet for at yde bistand, støtte og beskyttelse til børneofre – og, når det er nødvendigt, deres familier – gennem flere foranstaltninger, herunder en konkret vurdering af det enkelte barns behov. Der bør ydes støtte før, under og efter straffesager. I henhold til direktivet om ofres rettigheder skal

støttetjenester for ofre som minimum omfatte information, rådgivning og støtte om deres rolle i straffesager, herunder forberedelse til deltagelse i retssagen, og være tilpasset ofrets særlige behov. Det fastsætter også, at familiemedlemmer skal have adgang til støttetjenester for ofre i overensstemmelse med deres behov og graden af den skade, de har lidt som følge af den forbrydelse, der er begået mod offeret.

Støttetjenester, navnlig for ofre og vidner, er særligt afgørende med hensyn til at give børnene og deres forældre oplysninger, forberede børnene på retsmøder og ledsage dem under sagen, f.eks. via hjemmebesøg og besøg i retten inden retssagen for at gøre børnene fortrolige med den. Fagpersoner anser også disse tjenester som afgørende for børnenes generelle beskyttelse. Børn sætter stor pris på at få oplysninger på forhånd i børnevenlige omgivelser og af fagpersoner, hvis optræden de vurderer som børnevenlig. De vurderer uden undtagelse både hjemmebesøg og besøg inden retssagen positivt samt anvendelsen af børnevenlige foranstaltninger og materialer. Børn sætter også pris på at udvikle tillidsfulde og kontinuerlige relationer til fagpersoner, som de på ethvert tidspunkt under sagen kan kontakte med spørgsmål.

Selv om der tilbydes støttetjenester i de fleste medlemsstater, er det den almindelige opfattelse, at der bør gøres meget mere. I de medlemsstater, hvor der ikke er nogen obligatoriske krav, synes støtteprogrammerne hovedsageligt at have fokus på meget alvorlige tilfælde, specifikke former for kriminalitet, f.eks. menneskehandel eller seksuelt misbrug, og ofre, ikke nødvendigvis vidner. Børn mener, at de og deres forældre ofte ikke kan gøre brug af de tilgængelige støttetjenester, fordi de ikke får tilstrækkelige oplysninger om dem. Børn, der har været involveret i både straffe- og civilsager, mener, at de blev bedre informeret og forberedt gennem støttetjenester i straffesager, navnlig i fasen inden retssagen. Børn klager over, at de i civilsager mangler oplysninger om formålet med afhøringerne og konsekvenserne af deres udtalelser og de afsagte domme.

FRA's udtalelse 18

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at støttetjenester stilles til rådighed for alle børn, der deltager i straffe- og civilsager, i alle faser af sagerne. Børn og deres familier bør informeres om de tjenester, der tilbydes. Støttetjenester bør tage hensyn til de vigtige roller, som forældre og tillidspersoner spiller, når de informerer og støtter børn.

»Jeg mener, de skal forklare det mere klart for børn, der skal deltage i det [retsmødet], hvorfor det [panelet] træffer de afgørelser, de gør, og hvad det tog hensyn til, da det traf disse afgørelser ... De [børn] forstår det ikke, og det fører bare til modvilje.« (Det Forenede Kongerige, dreng på 18 år (afhørt regelmæssigt siden 6-års alderen), kendelse om omsorg og tilsynsføring)

Enkelt fagperson som kontaktperson til at støtte børn under sagen

De nationale retlige rammer – både straffe- og civilretlige – er i de fleste tilfælde for generelle og præciserer ikke, hvis rolle det er at informere børn. Det er derfor meget forskelligt, hvem der udfylder denne rolle. I nogle lande modsagde fagpersoner hinanden, da de anførte, hvem der er ansvarlig for at informere børn. I andre fører juridisk uklarhed til, at flere fagpersoner involveres. Opgaven er angiveligt ofte overladt til forældrene, uanset om de er velinformerede eller er neutrale parter. Med hensyn til civilsager er der ganske få data tilgængelige om forbindelsen mellem støtte og information eller om eksisterende regler og retningslinjer for fagpersoner.

Børn anfører en lang række erfaringer med at blive informeret. De mener, at både forældre og fagpersoner bør informere børn. De foretrækker i de fleste tilfælde deres forældre, men føler undertiden, at de mangler tilstrækkelig viden. Børn, der er blevet informeret af fagpersoner i et børnevenligt format og med børnevenligt indhold vurderer dette positivt. Børn anførte i mindre omfang andre informationskilder, der kan anvendes som et supplement – herunder internetwebsteder og tv-retssager.

En støtteperson, der vedvarende holder øje med barnet, sikrer, at barnet – og forældrene – får fyldestgørende oplysninger, navnlig under langsomme retssager. Dette sikrer også, at barnet får en vedvarende emotionel støtte fra en behørigt uddannet person. Hvis der ikke udpeges en enkelt fagperson, er der en tendens til, at børn får for lidt information. I tilfælde, hvor en støtteperson ledsager barnet, forbereder denne derimod ofte barnet og giver det oplysninger eller sikrer, at de relevante aktører gør dette. Dette fjerner presset på forældre, som måske ikke er bedst i stand til at informere børn behørigt.

Svarene fra både fagpersoner og børn er i langt overvejende grad positive, når en enkelt støtteperson følger et barn under hele sagen. Bisiddere i Det Forenede Kongerige, juridiske rådgivere i Tyskland og specialister inden for støtte til ofre i forskellige andre medlemsstater er eksempler på lovende praksis i denne henseende.

»De [velgørende organisation] var der hele tiden igennem hele forløbet. Det var dem, der blev ved med at tage frem og tilbage for at besøge mig i hele det år, hvor jeg ventede ... Ja, de var en fantastisk støtte.« (Det Forenede Kongerige, pige på 19 år, offer, sag om seksuelt misbrug)

FRA's udtalelse 19

EU-medlemsstaterne bør sikre, at en tillidsperson støtter barnet i alle faser af retssagen. En enkelt fagperson bør udpeges som kontaktperson og gøres ansvarlig for at:

- 1) yde emotionel støtte under hele sagen
- 2) forberede barnet på forskellige faser af sagen
- 3) give de nødvendige oplysninger på en børnevenlig måde (herunder kontrollere, at barnet har forstået rettigheder og procedurer)
- 4) garantere, at særlige formater og foranstaltninger er tilgængelige for børn med særlige behov, f.eks. udenlandske uledsagede børn, børn anbragt i familiepleje eller under statslig forsorg, børn, der er ofre for vold i hjemmet, og børn med handicap.

Denne kontaktperson bør anvende en børnevenlig tilgang, være tilstrækkeligt uddannet og tilgængelig regelmæssigt i alle faser af sagen, udvikle en tillidsfuld og kontinuerlig relation til barnet og samarbejde og koordinere med alle andre grupper, der er involveret – f.eks. støtte- og børnebeskyttelsestjenester, politikfolk, dommere, anklagere og advokater samt forældre eller værger. Denne person bør også sikre, at forældre, plejeforældre og medarbejdere på anbringelsescentre informeres tilstrækkeligt om sagens vigtigste faser og spørgsmål, således at de kan give børnene relevante oplysninger og en tilstrækkelig støtte.

Hvis en enkelt kontaktperson ikke gøres tilgængelig, bør EU-medlemsstaterne sikre, at de forskellige aktører, der er ansvarlige for at informere børnene, koordinerer deres indsats effektivt.

Ret til beskyttelse og privatliv

De internationale standarder prioriterer klart beskyttelsen af børn, der er involveret i retssager, og tilskynder samtidig til deres deltagelse. Beskyttende og trygge omgivelser er nødvendige, for at børnene kan deltage fuldt ud og effektivt og for at undgå skade og yderligere traumatisering. Dette indebærer sikring af et barns ret til privatliv og fortrolighed.

Beskyttelse til børn

I de fleste lande anførte flere børn, at de havde modtaget beskyttelse i straffesager end i civilsager. I nogle lande finder børn, at beskyttelsen er omfattende både med hensyn til tid og indhold i straffesager. I andre klager børn i både straffe- og civilsager over, at støtte ikke ydes kontinuerligt eller i alle faser af sagen og ofte er afhængig af deres forældres initiativ.

FRA's udtalelse 20

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU skal sikre, at børn altid behandles som personer med behov for særlig beskyttelse under hensyntagen til deres alder, modenhed, forståelsesniveau og eventuelle kommunikationsvanskeligheder.

Medlemsstaterne bør sikre, at retsbeskyttelsesgarantier bliver institutionaliseret, tilgængelig i alle faser af sagen og lige let at få adgang til for alle børn forskellige steder, herunder i land-distrikter. Særlig støtte bør være tilgængelig for børn i særligt sårbare situationer, f.eks. børn med handicap eller migrantstatus eller børn, som er anbragt i familiepleje eller alternativ pleje. Dette ville indebære, at der stilles tolke- og oversættelsestjenester til rådighed samt psykologrådgivning og -støtte og uddannede fagpersoner, der kan identificere børns særlige behov og tilgodese dem.

FRA's udtalelse 21

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at børnebeskyttelsesordninger er baseret på en integreret og målrettet tilgang, som ikke kun tager højde for børnenes særlige behov generelt, men også eventuelle andre sårbarheder, f.eks. i forbindelse med ofre for eller vidner til seksuelt misbrug eller vold i hjemmet, børn med handicap eller børn med migrantstatus.

Fastsættelse af proceduremæssige garantier for at sikre beskyttelsen af børn

De nationale retlige rammer omfatter en række forskellige beskyttelsesforanstaltninger til brug under retsmøder. Disse kan være at udelukke de sagsøgte fra at være til stede i retslokalet og anvende videooptagelser af de forberedende retsmøder, videolinks til vidneforklaringer og skærme for visuelt at adskille børn fra de sagsøgte. I praksis

udnyttes disse foranstaltninger imidlertid ofte ikke fuldt ud og er generelt overladt til dommernes skøn. Børn beskrev alvorlige tilfælde, hvor der ikke var sørget for deres beskyttelse og sikkerhed.

Medlemsstaternes lovgivning om garantier til beskyttelse af børneofre — f.eks. anvendelse af videooptagelser eller en støtteperson under sagen — omfatter ikke nødvendigvis børnevidner. I flere medlemsstater er disse garantier også kun tilgængelige for vidner op til en vis alder. I f.eks. Finland afhøres børn på 15 år og derunder generelt kun inden retssagen i børnevenlige afhøringslokaler. Børn på 15 år og derover afhøres imidlertid i normale retslokaler — selv når de fylder 15 i løbet af den retslige proces.

Børn tilkendegav klart, hvordan deres følelse af beskyttelse kan øges. Fagpersoner bør tage disse forslag i betragtning, når de vælger beskyttelsesforanstaltninger. Disse kan være at give dem oplysninger om den sagsøgtes tilstedeværelse og andre elementer af sagen, give dem mulighed for at vælge, om nogen — og hvem — ledsager dem under afhøringerne, etablere børnevenlige omgivelser, anvende børnevenlige afhørings teknikker og tage hensyn til børns mening i informationsudvekslingsprocessen.

FRA's udtalelse 22

Medlemsstaterne og i givet fald EU bør fastsætte proceduremæssige garantier og overvåge gennemførelsen heraf for at sikre, at alle børn, der er involveret i retssager, beskyttes mod skade, potentiel yderligere traumatisering, sekundær viktimering og identifikation før, under og efter retssagen. Fagpersoner bør tage hensyn til børns forslag, når de anvender beskyttelsesforanstaltninger. Der bør sikres lige adgang til proceduremæssige garantier for alle børn uanset alder og rolle i sagen. Eksisterende proceduremæssige garantier for børneofre bør udvides til at omfatte børnevidner i straffesager og børn, der er involveret i civilsager.

Mange børn anfører, at de har mødt de sagsøgte i både straffe- og civilsager, som følge af utilstrækkelige proceduremæssige garantier. Sådanne uønskede møder med de sagsøgte og deres slægtninge — som ofte finder sted før og efter afhøringer som følge af manglende børnevenlige ventefaciliteter — er børns vigtigste kilde til frygt. Endvidere bliver børns sikkerhedsfølelse undermineret af manglen på separate indgange og/eller dårlige sikkerhedsforanstaltninger i retterne, f.eks. manglende koordinering af de tidspunkter, hvor parterne ankommer til og forlader retten, således at børn ikke møder de sagsøgte. Børn skræmmes også af fagpersoners uhensigtsmæssige optræden, intimiderende

omgivelser, en generel mangel på fortrolighed og informationsudveksling, som de ikke har givet deres samtykke til.

»Jeg så ham i retten, et par gange. Nogle gange stod jeg som fastfrosset og følte, at jeg ikke kunne røkke mig ud af stedet, da jeg var skrækslagen.« (Polen, pige på 18 år, vidne og offer, sag om seksuelt misbrug)

»Jeg var nødt til at vente uden for afhøringslokalet på en bænk. Hele tiden var jeg bange for, at nogen kunne komme ud af retslokalet. Alle kunne forlade lokalet på ethvert tidspunkt. Det var derfor, at jeg tit gik hen i et hjørne eller gik lidt omkring ... Min biologiske far kom sammen med sine undersåtter, med alle sine folk, og de stod i forhallen, alle vegne stod nogle af dem. Jeg var nødt til – dommeren førte mig igennem dér, jeg var nødt til at gå midt imellem alle disse mennesker, og det var virkelig – Indtil vi nåede afhøringslokalet. Dommeren mente heller ikke, at dette var ok.« (Tyskland, pige på 14 år, part, forældremyndighedssag)

Sikring af et barns ret til privatliv og fortrolighed

I henhold til EU-lovgivningen skal medlemsstaterne beskytte børneofres privatliv og identitet og billedgengivelser af dem og hindre, at offentligheden får kendskab til oplysninger, der kan gøre det muligt at identificere dem. Den generelle forordning om databeskyttelse kræver forældrenes godkendelse for børn under 16 år og børns godkendelse fra og med 16 år for at få personoplysninger om børn. De nationale retlige rammer kræver derfor foranstaltninger til at beskytte identiteten og privatlivet for børn, der er involveret i straffesager. I civilsager er omfanget af privatlivsbeskyttelse forskelligt afhængigt af det pågældende civilretlige område og barnets rolle i sagen. I tre lande bidrager selvregulerende foranstaltninger til at sikre, at personoplysninger om børn forbliver fortrolige og ikke videregives til medierne og offentligheden.

FRA's udtalelse 23

EU-medlemsstaterne bør indføre foranstaltninger med henblik på at forhindre enhver kontakt mellem børn og sagsøgte og enhver anden part, som barnet måtte opfatte som truende. Sådanne foranstaltninger omfatter live-video-forbindelser, skærme til at afskærme børnene fra de sagsøgte eller udelukkelse af de sagsøgte fra at være til stede i retslokalet under afhøringer af børn. Medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre børnevenlige omgivelser i alle faser af retssager, og at alle retter og politistationer er indrettet med passende, børnevenlige ventesale og separate indgange. Disse bør anvendes systematisk for at beskytte børn mod at møde formodede gerningsmænd eller familiemedlemmer, som de er i konflikt med, og mod barske omgivelser, mens de venter på at blive afhørt, eller når børn er involveret i flere sager.

Børn fortæller, at de er bange for og stressede over en utilstrækkelig fortrolighed og beskyttelse af personoplysninger, når de deltager i retssager. De er bange for, at oplysninger om deres sag og retsbehandlingen kan blive offentliggjort. Flere børn klagede over, at oplysninger om deres retssager bliver kendt på deres skoler, i deres lokalsamfund eller nabolag. Børn anførte, at de følte sig ulykkelige, når folk i deres omgivelser havde kendskab til deres rolle i sagen, deres familiesituation eller rettens afgørelser. Undertiden fortalte børn også, at de var blevet mobbet eller stigmatiseret af deres kammerater eller i lokalsamfundet som følge af oplysninger givet af lærere, forældre, slægtninge, fagpersoner eller via medierne.

I overensstemmelse med fagpersoners erfaringer fortalte nogle få børn imidlertid om overtrædelser i forbindelse med personoplysninger som følge af, at medier har offentliggjort oplysninger om deres retssager. Nogle få børn anførte, at deres forældre deltog i tv-retssager og således offentliggjorde oplysninger om deres sager, som vedrørte seksuelt misbrug. Børn nævnte faktisk også tilfælde, hvor medierne offentliggjorde nogle oplysninger og afslørede børnenes identitet uden deres samtykke. Nogle børn tilkendegav imidlertid også, at medieomtalen og større viden om sagerne i offentligheden kunne påvirke børns oplevelser positivt ved at øge kendskabet i lokalsamfundet.

FRA's udtalelse 24

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU skal sikre, at relevant lovgivning og foranstaltninger beskytter identiteten og privatlivet for børn, der er involveret i straffesager — f.eks. ved at udelukke offentligheden fra retslokalet eller anvende live-video-forbindelser eller optagne vidneudsagn under afhøringer. Der bør tages skridt til at sikre, at personoplysninger om børn forbliver strengt fortrolige og ikke videregives til medierne og offentligheden. Optagelser skal opbevares sikkert, og børns identiteter skal beskyttes online, på alle lovområder og uafhængigt af barnets rolle i sagen. Personoplysninger bør kun tilgås og overføres, når det er absolut nødvendigt, og altid tage hensyn til barnets tarv og synspunkter.

Ret til ikkeforskelsbehandling

Direktivet om ofres rettigheder fastsætter, at ofres rettigheder skal anvendes på en ikkediskriminerende måde, men også at ofre skal modtage anerkendelse og behandles på en »individuel måde« i forbindelse med enhver kontakt med støttetjenester for ofre eller kompetente myndigheder i straffesager. De interviewede fagpersoner viste forskellige niveauer af bevidsthed om og forståelse for behovet for at tilbyde børn specialiserede tjenester, der tager hensyn til bl.a. deres etniske eller nationale baggrund, køn eller eventuelle handicap. I nogle af de undersøgte medlemsstater fokuserede fagpersoner i højere grad på forskelsbehandling af romabørn, der var involveret i retssager, mens andre havde fokus på børn med handicap, udenlandske børn eller internationale ofre for menneskehandel. Fagpersoner udtrykte bekymring over, at manglende ekspertise gjorde tjenesterne mindre tilgængelige for visse grupper. I nogle medlemsstater blev der identificeret flere positive initiativer. I f.eks. Det Forenede Kongerige omfatter disse oversættelse af børnevenligt informationsmateriale til forskellige sprog, anvendelse af kvindelige politifolk til at afhøre piger, som har været ofre for seksuelt misbrug, og tilvejebringelse af tolke, herunder tegnsprogstolke, og retningslinjer for anklagere for afhøring af personer med intellektuelle handicap.

Børn understregede ikke spørgsmålet om forskelsbehandling. I stedet anførte mange, at de blev behandlet retfærdigt og respektfuldt. Endvidere beskrev mange børn, at de havde oplevet »positiv særbehandling« og blev behandlet bedre, fordi de var børn. I de tilfælde, hvor der i højere grad blev anført forskelsbehandling, vedrørte den imidlertid

alder. Børn, der klagede over, at de var blevet behandlet uretfærdigt på grund af alder, var hovedsageligt involveret i civilsager.

»Jeg erkendte, at mine valg blev tillagt lidt mere betydning, efterhånden som jeg blev ældre, og det er noget, jeg var ked af, et barn kan være 5, 10 eller 15 år, hans eller hendes valg er lige så vigtige.« (Frankrig, pige på 17 år (afhørt i alderen fra 6 til 17 år), part, utilstrækkeligt forældreskab)

Et kritisk skæringstidspunkt er omkring 14-års alderen. Børn under 14 år anførte, at de var blevet behandlet anderledes på grund af deres alder; de mente, at fagpersoner ikke tog dem tilstrækkeligt seriøst og ikke tog hensyn til deres udtalelser, synspunkter, ønsker eller følelser. De fandt, at voksne har bedre adgang til domstolsprøvelse og kan deltage mere frit i dens processer, fordi de er bedre i stand til at fremføre deres synspunkter. Nogle børn underbyggede dette ved at sammenligne deres deltagelse, da de var yngre, med deres oplevelser, efterhånden som de blev ældre, og konkluderede, at deres deltagelse blev bedre, da de blev ældre, fordi de var bedre i stand til at udtrykke deres følelser, og fagpersoner så i højere grad lyttede til dem. Mange børn — herunder børn over 14 år — klagede imidlertid over, at fagpersoner enten behandlede dem som voksne eller i for høj grad behandlede dem som et barn uden at tage hensyn til deres modenhed. Børn anførte i mindre omfang, at de var udsat for forskelsbehandling på grund af deres sociale baggrund, køn, rolle i sagen eller etniske oprindelse. F.eks. fortalte romabørn om urimelig behandling i Bulgarien og Spanien, og det samme gjorde russisktalende børn i Estland samt franske børn, som tilhører ikkemajoritetsgrupper, når det gælder etnisk oprindelse.

Interviewer: »Var der nogen dér, som kunne tale dit sprog?«

Barn: »Nej, det var der ikke. De var bulgarere.« (Bulgarien, dreng på 14 år, vidne, mordsg)

FRA's udtalelse 25

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sørge for, at de proceduremæssige garantier omfatter foranstaltninger vedrørende ikkeforskelsbehandling, og sikre, at tjenesterne er tilpasset børnenes særlige behov og sårbarheder. Oplysningerne bør gives i et sprog, som børnene kan forstå, være tilpasset — f.eks. — deres modersmål eller de sprogbarrierer, som børn med et handicap støder på. Fagpersoner bør modtage tilstrækkelig støtte, vejledning og uddannelse til at tage hensyn til børns forskellige behov eller, hvis dette ikke er muligt, bør henvise børn til specialiserede tjenester.

FRA's udtalelse 26

EU-medlemsstaterne bør navnlig være opmærksomme på at lette adgangen til domstolsprøvelse og stille den nødvendige retshjælp, juridiske repræsentation og støtte til rådighed for børn i særligt sårbare situationer, også under hensyntagen til eventuelle tolknings- og oversættelsesbehov eller hindringer som fysiske eller andre handicap. Der bør gøres en indsats for at lette adgangen til domstolsprøvelse for børn i sårbare situationer, f.eks. børn, som lever i fattigdom, romabørn og flygtningebørn, asylansøgende børn eller migrantbørn, der er adskilt fra deres forældre, også med særlig opmærksomhed på børn, der har været ofre for forskelsbehandling, f.eks. ofre for hadforbrydelser. Data om børns adgang til domstolsprøvelse bør være tilgængelige for alle børn og opdeles efter grupper.

Princippet om barnets tarv

Både EU's charter om grundlæggende rettigheder og EU's afledte ret fastsætter, at barnets tarv skal komme i første række, og begrebet indgår som en del af de fleste EU-medlemsstaters normative rammer. Størstedelen af respondenterne på tværs af landene opfatter det imidlertid som et kompleks og uklart begreb, der i høj grad kan fortolkes. De bemærker også, at de mangler værktøjer til at kortlægge, vurdere og rapportere om, hvordan barnets tarv kan tilgodeses.

De interviewede børn syntes at have vanskeligheder ved at forstå begrebet tarv; nogle var kun i stand til at forholde sig til det efter en forklaring. Halvdelen af børnene, i både straffe- og civilsager, anførte, at deres tarv blev tilgodeset. Hermed mente de generelt, at dommen svarede til deres forventninger, eller at de fandt, at retssagen overordnet set havde været retfærdig, klar og børnevenlig. I straffesager betød dette i de fleste tilfælde, at de sagsøgte blev fængslet med fængselsstraffe, at straffene ikke var for milde, at børnene ikke havde den følelse, at den sagsøgte eller et tiltalt barns rettigheder vejede tungere end deres egne. I civilsager indgik blandt de elementer, som efter børnenes opfattelse ikke tilgodeså deres tarv, vægten af forældrenes rettigheder i forældremyndighedssager og følelsen af ikke at blive hørt af fagpersoner vedrørende familiepleje eller institutionsanbringelse. Børn, der var involveret i anbringelsessager, anførte, at resultaterne tilgodeså deres tarv, når de ikke blev adskilt fra deres forældre. I disse sidstnævnte tilfælde erkendte børnene imidlertid også, at når fagpersoner forklarer afgørelserne for dem, og hvorfor

de tilgodeser deres tarv, kunne deres opfattelser ændres, og de var så måske enige i, at deres tarv var blevet tilgodeset.

Interviewer: »Tilgodeså rettens afgørelse om, hvor du skulle bo, hvem du skulle bo sammen med, dit tarv?«

Barn: »Ja, fordi det nogle gange sker, at børn gerne vil hjem igen, men det kan de ikke, fordi deres forældre misbruger alkohol, slår børn. I dette tilfælde er det bedre for dem at bo på en institution, da ingen drikker dér og slår dem.« (Polen, dreng på 11 år, part, sag vedrørende institutionsanbringelse)

FRA's udtalelse 27

For at tilgodese barnets tarv bør EU-medlemsstaterne og i givet fald EU sikre klare kriterier i lovgivningen til at identificere og vurdere barnets tarv – under hensyntagen til deres synspunkter, identitet, beskyttelse, sikkerhed og eventuelle sårbarhedssituationer. Princippet om barnets tarv bør gennemføres bredt. Fastsættelsen af barnets tarv skal ske i en tværfaglig proces. Lovbestemmelserne bør også kræve rapportering om, hvordan barnets tarv blev vurderet. Der bør udarbejdes regler, retningslinjer og protokoller for vurderingen. Fagpersoner bør sikre, at børn forstår begrebet tarv, navnlig når de forklarer processen og sagens udfald.

Uddannelse af fagpersoner

Behovet for at uddanne embedsmænd, der arbejder med ofre eller potentielle ofre, er fastsat i den afledte EU-ret. Direktivet om ofres rettigheder udvider behovet for uddannelse til forskellige grupper af fagfolk, herunder politifolk, juridiske fagpersoner og støttetjenester for ofre – for at sætte dem i stand til at genkende ofre og behandle dem på en respektfuld, professionel og ikkediskriminerende måde.

Undersøgelsen viser, at fagpersoner på tværs af alle områder, der vedrører børn i retssystemet, mangler tilstrækkelig specialisering og uddannelse i at arbejde med børn. De anfører, at juridiske fagpersoner kunne drage fordel af uddannelse i, hvordan man interagerer med børn, mens sociale fagpersoner bør uddannes i lovgivning i relation til børn. Fagpersoner er af den opfattelse, at uddannelse kun er tilgængelig i begrænset omfang og hovedsageligt på et frivilligt grundlag. Endvidere forhindrer tidspres og manglende ressourcer generelt en konsekvent deltagelse i uddannelsesprogrammer. Uddannelsesbudgetter er blevet beskåret, og i mange tilfælde afhænger deltagelsen af, om den er gratis.

Selv om der er indført andre foranstaltninger, resulterer manglende specialisering og uddannelse af fagpersoner, der arbejder med børn, ofte i dårlig praksis og kan påføre børn emotionel og fysisk skade. Det påvirker også, hvordan der tages hensyn til børns rettigheder under hele sagen. Respondenter vurderer fagpersoners optræden over for børn meget mere positivt, når de har deltaget i målrettet uddannelse. F.eks. fandt sociale fagpersoner, at politifolk i Finland, der havde deltaget i obligatorisk træning i at afhøre børn, var særdeles kompetente til at foretage afhøring af børn. Fagpersoner anførte også, at uddannelse kan styrke deres eksisterende kompetencer og kendskab til teknikker. Ligeledes vurderer børn fagpersoner, som hører til grupper, der modtager mere systematisk uddannelse, mere positivt. Børn vurderer f.eks. sociale fagpersoner, som med større sandsynlighed har en passende faglig baggrund og erfaring, mere positivt end juridiske fagpersoner, som ofte mangler erfaring med at arbejde med børn.

Generelt bør fagpersoner trænes i at være lydhøre over for børns behov samt forstå deres følelser og ønsker. Fagpersoner bør gøre det muligt for børn at foretage kvalificerede valg mellem tilgængelige proceduremæssige garantier.

FRA's udtalelse 28

EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle fagpersoner, der er i kontakt med børn, deltager i uddannelse vedrørende børns rettigheder, børnevenlig verbal og nonverbal kommunikation og sprogbrug, børns udvikling og straffe- og civillovgivning i relation til børn. Fagpersoner bør uddannes i at identificere de forskellige behov blandt børn i forskellige aldersgrupper, således at de kan tilgodese disse og kommunikere hensigtsmæssigt med børn. Generel og specialiseret uddannelse for dommere og anklagere bør fremmes. Uddannelse bør være obligatorisk for dem, der arbejder i forreste linje, f.eks. politifolk og retspersonale. Der bør udvikles specifikke uddannelsesmoduler, som er målrettet forskellige fagpersoner i relation til deres funktion.

FRA's udtalelse 29

EU-medlemsstaterne bør sikre, at kun uddannede fagpersoner foretager afhøringer af børn, og at træning i at afhøre børn er obligatorisk og kontinuerlig for fagpersoner. Dette indebærer en forøgelse af uddannelsesmulighederne, antallet af fagpersoner, der er trænet i at høre børn, og tilstedeværelse af specialiserede, uddannede fagpersoner under afhøringer. Fagpersoner, der foretager afhøringer af børn, skal have en særlig uddannelse i relation til passende afhørings teknikker, eksisterende retningslinjer for afhøring af børn og relevant retsgrundlag.

FRA's udtalelse 30

EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle fagpersoner, der er i kontakt med børn, uddannes, således at de kan informere børn behørigt både med hensyn til indhold og format, forklare alle elementer af sagen på en børnevenlig måde og kontrollere, at børnene har forstået det. Dette bør også gøre det muligt for børnene at træffe kvalificerede beslutninger om deres involvering i retssagerne.

FRA's udtalelse 31

EU-medlemsstaterne bør sikre, at uddannelse tilrettelægges på nationalt plan for at give alle fagpersoner lige muligheder for at deltage og således bidrage til at undgå ulige behandling af børn, afhængigt af hvor de bor. Uddannelse bør suppleres af supervision og tværfaglige udvekslinger af praksis blandt fagpersoner. Dette bør gå hånd i hånd med incitamentet fra EU til medlemsstaterne om at uddanne fagpersoner og fremme udvekslingen af lovende praksis i og mellem medlemsstaterne samt udviklingen af uddannelsesmoduler for EU.

Tværfagligt samarbejde

Fagpersoner anfører, at det for at sikre en børnevenlig retspleje er afgørende, at de forskellige involverede fagpersoner koordinerer deres indsats og samarbejder — i alle faser af sagen. Når fagpersoner samarbejder om en sag, vurderer de, at børnene er bedre forberedte og informerede og får bedre støtte, hvilket betyder, at børnenes deltagelse fremmes, og at de beskyttes bedre.

Respondenter er af den opfattelse, at der mangler koordineringsmekanismer blandt fagpersoner.

Dette resulterer i forsinkede sager, og at praksis ikke bliver harmoniseret. Det er den generelle opfattelse, at koordineringen kunne forbedres ved at udvikle arbejdsgange. I denne henseende så fagpersoner positivt på praksis som f.eks. anvendelsen af »tandem«-værger i Finland og Det Forenede Kongerige, specialiserede, tværfaglige lægefaglige enheder i Frankrig, Kroatien og Spanien samt formelle modeller med tværfagligt samarbejde, f.eks. Münchenmodellen i Tyskland.

Børnenes svar bekræfter fagpersoners anbefalinger med hensyn til at fremme koordineringen for at mindske mulige negative virkninger for børnene – f.eks. gentagne afhøringer og manglende procedurermæssige garantier og information.

FRA's udtalelse 32

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at faglige sammenslutninger og andre relevante aktører fremmer det institutionelle samarbejde og en tværfaglig tilgang. Standardiserede arbejdsgange blandt fagpersoner bør også støttes for at fremme samarbejde.

Tilgængelighed af ressourcer

Fagpersoner bemærkede gentagne gange, at de tildelte menneskelige og økonomiske ressourcer er utilstrækkelige. Dommere og sociale fagpersoner oplever store arbejdsbyrder og er underbemandede.

De tildelte ressourcer svarer ikke til sagsbyrden eller til behovene blandt børn, der er involveret i sager. Selv i lande med nationale lovgivningsmæssige rammer, der betragtes som solide, anses spareforanstaltninger for potentielt at kunne bringe gennemførelsen heraf eller de foranstaltninger, der ligger til grund for eksisterende god praksis, i fare. Behovet for tilstrækkelige ressourcer – og manglen herpå – understreges af det lave antal børn, der anfører, at de har modtaget børnevenligt informationsmateriale eller er blevet afhørt i børnevenlige afhøringslokaler. Betydningen af, at fagpersoner er lydhøre over for børn for at sikre børnevenlige procedurer, bør ikke undervurderes.

FRA's udtalelse 33

EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at der er tilstrækkelige ressourcer til at tilgodese børns behov i alle typer af retssager og med hensyn til både indhold og tidspunkt. Der bør tilføres passende menneskelige og økonomiske ressourcer, således at afhøringssteder indrettes med fungerende optageteknologi, og at retningslinjer og protokoller samt børnevenligt informationsmateriale udvikles og formidles. De hermed forbundne omkostninger kan reduceres ved at udveksle udviklet materiale på regional plan eller lade forskellige aktører anvende de samme afhøringssteder. Der bør tilføres yderligere økonomiske ressourcer for at stille støtte-tjenester til rådighed og fremme både uddannelse med en tværfaglig tilgang og koordinering blandt fagpersoner.

Omkring 2,5 millioner børn deltager hvert år i retssager i hele Den Europæiske Union (EU) i forbindelse med forældrenes skilsmisse eller som ofre for eller vidner til forbrydelser. Selv om deres effektive deltagelse i sådanne sager er afgørende for at forbedre retsvæsenets funktion, giver behandlingen af børn i retssystemer fortsat anledning til bekymring. Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) undersøgte, i hvilket omfang børns ret til at blive hørt, til at blive informeret, til at blive beskyttet og til ikke-forskelsbehandling opfyldes i praksis. Dette omfattede omfattende interview med både fagpersoner og børn, der er involveret i retssager. Den første rapport indeholdt fagpersoners synspunkter. Den foreliggende rapport har fokus på børns perspektiver og indeholder deres synspunkter vedrørende faktorer, der hindrer deres fulde deltagelse, og bestræbelser, der kan bidrage til at overvinde sådanne barrierer. Ligesom den første rapport understreger den, at der stadig skal gøres en stor indsats, inden retsplejen i hele EU virkelig er børnevenlig.

Yderligere oplysninger:

Den fuldstændige rapport om *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States* – findes på: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

Andre relevante FRA-publikationer omfatter:

- FRA (2015): *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*. Luxembourg. Den Europæiske Unions Publikationskontor. <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens>, og sammendraget heraf, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-summary> (tilgængelig på 24 sprog).
- FRA-ECtHR (2016): *Håndbog om europæisk lovgivning om børns rettigheder*. Luxembourg. Den Europæiske Unions Publikationskontor. <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-child-rights> (tilgængelig på 22 sprog).
- FRA (2015): *Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims*. Luxembourg. Den Europæiske Unions Publikationskontor. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/victims-crime-eu-extent-and-nature-support-victims>
- FRA (2015): *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU*. Luxembourg. Den Europæiske Unions Publikationskontor. <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/children-disabilities-violence>, og sammendraget heraf, <http://fra.europa.eu/en/violence-children-disabilities-eu-summary> (tilgængelig på 24 sprog).
- FRA (2014): *Værgemål for børn uden forældreomsorg – Håndbog om styrkelse af særlige værgemålsordninger for børn, der er ofre for menneskehandel*, Luxembourg. Den Europæiske Unions Publikationskontor. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship> (tilgængelig på 23 sprog).
- FRA (2013): *Child rights indicators in the field of family justice*, baggrundsdokument. <http://fra.europa.eu/sites/default/files/child-friendly-justice-indicators-v1-o.pdf>

En oversigt over FRA’s aktiviteter vedrørende børns rettigheder findes på: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>

Publikationskontoret

© Den Europæiske Unions Agentur
for Grundlæggende Rettigheder, 2017
Foto: © FRA

FRA – DEN EUROPÆISKE UNIONS AGENTUR FOR GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Østrig
Tlf.: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Print: ISBN 978-92-9491-473-6, doi:10.2811/873529
PDF: ISBN 978-92-9491-449-1, doi:10.2811/37793